

שלשה ימים שהיולדת נחשבת בהם כחולה מסוכנת – למה הכוונה?

כידוע, יולדת נחשבת כחולה שיש בה סכנה, ודינה שמחללין עליה את השבת וכן מדין פיקוח נפש נדחות כל המצוות עבור רפואתה. אחת ההלכות החשובות ביולדת כמובן הוא צום יום הכיפורים, שהיולדת פטורה ממנו.

חז"ל נתנו לנו שיעור לדעת עד מתי נחשבת יולדת כמסוכנת. הסוגיא במסכת שבת (קכט) מביאה מספר דעות בנושא זה. אך הסכמת הפוסקים היא, שהלכה כשיטת "נהרדעי" המובאת בסוף הסוגיא:

"אמרי נהרדעי, חיה ג' ז' ולי' [כלומר, יש בדינה חילוקים בין היום השלישי ללידה, השביעי ללידה, והשלושים ללידה]. ג', בין אמרה צריכה אני ובין אמרה לא צריכה אני, מחללין עליה את השבת. ז', אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת, אמרה לא צריכה אני אין מחללין עליה את השבת. ל', אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת, אבל עושין על ידי ארמאי [נכרי]".

הלכה זו נפסקה בשולחן ערוך (אורח חיים סימן ש"ל).

שתי סוגיות מעניינות ביותר שנידונו בפוסקים נוגעות לבירור הזמן המדויק של שלשה ימים שעליו אמרו בנהרדעא שבכל מקרה מחללים עליה את השבת, ונסקור אותן בקצרה:

א. מתי מתחילה הספירה של שלשת הימים? האם מרגע שהתחיל תהליך הלידה, או מאחרי גמר הלידה?

ב. האם הכוונה לשלשה ימים הלכתיים, כלומר משקיעה ועד שקיעה, או למספר השעות – 72? לכך יכול להיות כמובן הבדל גדול: אישה שתלד שעה לפני השקיעה, אם נלך לפי ימים הלכתיים, יהיו לה יומיים ועוד שעה בלבד שבהם יחללו עליה את השבת. אך אם נלך לפי מספר השעות, היא תקבל 23 שעות נוספות שבהם דינה יהיה כחולה שיש בה סכנה.

מובן, ששתי השאלות אינן כרוכות אחת בשנייה.

נפתח בשאלה הראשונה. על מבוכה זו עומד בעל הלחם משנה בפרק ב' מהלכות שבת. הרמב"ם כתב (שם הלכה יג):

"חיה משיתחיל הדם להיות שותת עד שתלד, ואחר שתלד עד שלשה ימים, מחללין עליה את השבת..."

לשון הרמב"ם ברורה, שיוולדת נחשבת חולה שיש בה סכנה כל זמן הלידה (מהרגע שבו הדם שותת שהוא אחד הסימנים שנתנו חכמים להתחלה של לידה פעילה), בלי שום קשר לחשבון

שלשת הימים שקבעו חכמים, שהם מתחילים ברגע שבו נגמרת הלידה. על כך מתפלא הלחם משנה, כי לשון הגמרא במסכת שבת אינו משתמע כך. בלשון הגמרא, הנידון היה "עד אימתי פתיחת הקבר", ועל כך ניתנו השיעורים השונים. המושג של פתיחת הקבר שייך להתחלתו של תהליך הלידה, ולא לשלב של אחרי הלידה. משך עולה לכאורה, שמרגע שהדם מתחיל לשתות, כלומר שהתחילה לידה, אז מתחילים לספור את שלשת הימים, ובסופם היא כבר אינה נחשבת למסוכנת.

אלא שאם כן, הדבר לכאורה תמוה, שהרי כידוע לידה אינה אירוע שידוע מה שיעור הזמן שהוא ארוך, ומשעה שהתחילה לידה פעילה יכול לעבור זמן משתנה בין אישה לאישה ובין לידה ראשונה ללידה חוזרת, פעם לידה יכולה לארוך יממה, ופעם בשעה קלה יוצא העובר לאויר העולם. אם נתחיל לשער את שלשת הימים מרגע התחלת הלידה, יהיה מצב שונה מאוד בין אישה אחת לשניה במשך הזמן שההתאוששות שלה מהלידה תיחשב מצב שלפיקוח נפש. אחת תקבל קרוב לשלשה ימים, והשניה – יום אחד. הדבר לכאורה פלאי.

הסוגיא הופכת לעוד יותר סבוכה כשמעיינים בלשון הרמב"ם בפירוש המשניות (שבת פרק יח): "אין מתחילין בחילול שבת עד שתשב על המשבר, ויתחיל הדם להיות שותת, ומאותה שעה לתשלום שלשה ימים מחללין". מלשון זה מוכיח הביאור הלכה (סימן של) שדעת הרמב"ם אינה כפי שדייק הלחם משנה מדבריו בהלכות, אלא היא מתאימה לדברי הגמרא כאמור.

סתירה עצומה זו דורשת יישוב. הביאור הלכה עצמו נוקט שצריך להטות את פירוש דברי הרמב"ם שבהלכות, לדבריו בפירוש המשנה וכפי שמשמע בגמרא. לפי זה צריך לפרש את דברי הרמב"ם כך: חיה משיתחיל להיות הדם שותת מחללין, וכמו כן אחר שתלד גם מחללים, וכל אלו החילולים נמשכים עד שלשה ימים.

תירוץ זה כמובן אינו מיישב את התמיהה איך ייתכן שתהיה אישה אחת שתזכה לקרוב לשלשה ימי החלמה, ואילו אישה אחרת תקבל בערך יום אחד. על כך כותב הביאור הלכה:

"ולפי זה אין הכי נמי אם נמשך ישיבתה על המשבר יום אחד לא מחללין עליה כי אם שני ימים אחרי הלידה, ואף על פי כן אם נמשך קרוב לשלשה ימים ולא ילדה, אינו בכלל זה, דבאמת כוונת הש"ס על לידה כאורחא דרובא דאינשי, אבל כשתקשה הרבה בלידתה נעשית חולה בשאר אברי גופה".

לאחר מכן הוא מעיר שהרי כתבו הראשונים שכל שיעורים אלו שנאמרו ביולדת אינם אלא כאשר אין לה חולי אחר, אבל אם יש לה חולי נוסף כמובן שמחללין עליה את השבת ככל שנדרש, ואם כן הוא הדין במקרה של לידה שהתמשכה זמן כה רב, שמחמת כך היא בוודאי נעשית חולה יותר בכל גופה, ויש לומר שעל זה לא נאמרו השיעורים הנ"ל.

הביאור הלכה מסיים את דבריו, שצריך עיון למעשה, ויש לדעת שרבים מפוסקי הדור שאחרי המשנה ברורה לא קיבלו את הכרעות המחמירה בעניין זה ופסקו שמאחר שספק נפשות לקולא יש להורות ששלשת הימים מתחילים בסוף הלידה (חוט שני ח"ד פרק צא ס"ק ד), והגר"ז אויערבאך אף הוסיף והורה שלפעמים שיעור זה מתחיל אחרי יציאת השליה, שאם יצאה השליה סמוך ליציאת הולד מתחילים למנות שלשה ימים מיציאת הולד, ואם נמשך זמן בין יציאת הולד ליציאת השליה, ניתן להקל לחשב את שלשת הימים רק אחרי שיצאה השליה (נשמת אברהם חלק עמי שמוז).

(כידוע מהרופאים, רק אחרי יציאת השליה נגמר תהליך הלידה).

זאת בנוגע לשאלה הראשונה. כעת נעבור לנידון השני – כשאמרו שלשה ימים, האם הכוונה לשבעים ושתיים שעות, או הכוונה לימים הלכתיים משקיעה ועד שקיעה.

סוגיא זו נפתחת בדברי התוספות במסכת גיטין (דף ז'). התוספות שם כותבים, ששיעור שלשה ימים אינו נמנה מעת לעת, אלא על פי ימים הלכתיים. כלומר, אישה שתלד סמוך לשקיעה, אין מונים לה שבעים ושתיים שעות, אלא יהיה לה כחמישים שעות בלבד (שארית אותו היום, ועוד יומיים עד השקיעה). מדברי התוספות שם עולה, שלדעת בעל הלכות גדולות כנראה המניין הוא על פי שעות, מעת לעת. בעל תרומת הדשן פסק כדעת התוספות.

אף שבשולחן ערוך בסימן ש"ל, העוסק בדין חילול שבת ליולדת, לא הכריע במחלוקת זו אלא כתב בסתם שיש לה שלשה ימים, מכל מקום בהלכות יום הכיפורים (סימן תרי"ז) כתב השולחן ערוך בפירוש כשיטת התוספות:

"יולדת תוך שלשה ימים לא תתענה כלל... וימים אלו אין מונין אותם מעת לעת, כגון אם ילדה בשבעה בתשרי בערב אין מאכילין אותה ביום הכיפורים אם לא אמרה צריכה אני, אף על פי שלא שלמו לה שלשה ימים עד יום כיפור בערב, משום דכיון שנכנס יום רביעי ללידתה מיקרי לאחר שלשה".

המגן אברהם בהלכות שבת כותב, שגם לענין שבת כך הוא הדין – אין מונים שלשה ימים מעת לעת אלא על פי ימים הלכתיים, כפי שפסק השולחן ערוך בסימן תרי"ז. אך בביאור הגר"א מפקפק מאוד בהכרעה זו. הוא מביא מדברי הרא"ש, במסכת בבא קמא, שמהם עולה שאכן יש למנות את הימים מעת לעת, ולא על פי ימים הלכתיים. במשנה ברורה (ס"ק י'), תומך בדבריו של הגר"א על פי דברי הרא"ש בתשובה (כלל כו סימן ג), בהם כתוב כך במפורש. הרא"ש עוסק בשאלה בה עסקו התוספות, האם ייתכן מצב שיום המילה יהיה בתוך שבעה ימים ללידה. מצב זה אפשרי רק אם אנו סופרים את הימים על פי מספר השעות ולא על פי ימים הלכתיים (בדומה לספירת ימי המילה שנספרים לפי ימים הלכתיים, ולכן

מאחר שיום המילה הוא היום השמיני לא ייתכן מצב שלא יעברו יותר משבעה ימים עד המילה). הרא"ש כותב במפורש שמאחר שאנו מונים את הימים מעת לעת, מצב זה אפשרי. המשנה ברורה מביא עוד ראשונים ופוסקים שמדבריהם עולה שאכן יש למנות את הימים מעת לעת ולא על פי ימים הלכתיים, ומכריע:

"ונראה דלענין יום הכיפורים בודאי יש לצדד להקל, דספק נפשות הוא, ואפילו לענין שבת גם כן אם לא נזדמן לו אז עובד גילולים לעשות על ידו, שרי על ידי ישראל".

כוונת המשנה ברורה היא, שהרי יש הבדל בין שבת ליום הכיפורים. בשבת ניתן להחמיר ולעשות על ידי נכרי ובכך מצד אחד לדאוג לצורך הפיקוח נפש ומצד שני לא לחלל את השבת על ידי ישראל, ולכן במידת האפשר זו פשרה נכונה; אך ביום הכיפורים כמובן שאין דרך לאכול על ידי אדם אחר ולכן ההכרעה היא ברורה שמותר לה לאכול, שהרי ספק נפשות לקולא.

כך כותב גם המשנה ברורה בהלכות יום הכיפורים, ומוסיף שכך הכריע הגאון בעל הישועות יעקב.

ומה לגבי אישה שילדה בניתוח קיסרי? האם גם לה יש שלשה ימים או לא? הגאון רבי ניסים קרליץ כתב, שגם לאישה זו ישנם שלשה ימים שבהם היא נחשבת מסוכנת, מאחר שבגופה מתרחשים שינויים דומים לאלו המתרחשים בגופה של אישה שילדה לידה רגילה.

אך כפי שהוא מדגיש, העובדה שהיא עברה ניתוח, מחייבת בחינה בפני עצמה על מצבה, שכן אדם שעבר ניתוח יכול להיות מסוכן מבחינות אחרות, ולכן צריך לבחון כל מקרה לגופו.